DE WEDEROPBOUW VAN BELGIË

Toen op 31 Juli 1913 eene internationale vereeniging voor stedenschoon (Union internationale des Villes) werd gesticht, koos zij Brussel tot zetel van haar centraal bureau. Weinig had de jonge vereeniging toen gedacht, dat zij reeds zoo spoedig voor zoo'n geweldige taak zou staan, als de verwoesting van een groot deel van het Belgische land haar bood; een grootsche plicht werd aan de vereeniging op de jeugdige schouders gelegd: de toepassing harer nieuwe en veelzijdige opvattingen op den herbouw van het verwoest België. In 1915 hield de internationale vereeniging voor tuinsteden en stads-ontwerpen (International Garden-Cities and Town-planning Association) te Londen in overleg met bovengenoemde vereeniging aldaar, een internationale samenkomst ter bespreking van den wederopbouw van het verwoeste België; samenkomst, waaraan het voorzitterschap van den Belgischen minister Helleputte al dadelijk een officieel karakter gaf. Een reeks besluiten werd genomen, groote voornemens werden gemaakt, Belgische vakmannen, die in Holland tijdelijk vertoefden, richtten een Hollandsch-Belgisch commiteit voor Gemeenschapskunst (comité Néerlando-Belge d'art civique) op, dat in samenwerking met de Union Internationale des Villes arbeiden zou aan de studie van België's herbouwing. Dit commiteit begreep terecht, dat niet slechts het verwoeste weder zoo goed mogelijk moest worden opgetrokken, maar dat het nieuwe een waar modern werk moest wezen in dienst van de idealen van het ontluikend menschelijke gemeenschapsgevoel. Het commiteit heeft over de geheele wereld zustervereenigingen tot medewerking bereid gevonden, en tezamen arbeiden allen voor het schoone doel, een der schoonste en omvangrijkste, een der uit beschavingsoogpunt belangwekkendste opgaven, die ooit zijn ter hand genomen. Maar deze mannen zullen het moeilijke vraagstuk tot een oplossing brengen, daaraan twijfelen wij geen oogenblik.

Het eerste uitgebreide werk, over dit onderwerp gepubliceerd, is het boek van Louis van der Swaelmen, dat dezer dagen verscheen bij A. W. Sijthoff's Uitgevers-maatschappij te Leiden, en tot titel draagt: „Préliminaires d'Art Civique, mis en relation avec le „cas clinique" de la Belgique. Deze Louis van der Swaelmen is de bekende Brusselsche „Architecte-paysagiste" en in zijn land de groote propagandist voor den modernen tuinstedenbouw („town-planning") die deels naar Amerikaansch voorbeeld de steden van leelijke huizenhoopen en reusachtige bacillenhaarden tot schooner, gezonder centra wil maken, door den aanleg zoo te regelen, dat openbare parken en wandelplaatsen op oordeelkundige en tevens schoone wijze erin zijn opgenomen. Van der Swaelmen was reeds dadelijk een der meest opvallende bestuursleden van de internationale commiteiten, waarvan wij hierboven spreken, zijn algemeen erkende talenten, zijn groote kennis van den modernen stedenbouw, zijn kunstzin, zijn eigen schildersbegaafdheid, en niet het minst een gelijk inzicht in de practische zoowel als in de aesthetische eischen, die men aan een stad stellen kan, — dit alles maakt hem tot den aangewezen man in deze zaak een invloedrijke stem te hebben. In den loop van den oorlog naar ons land gekomen, heeft hij, bestuurslid van het genoemde Commité Néerlando-Belge d'art civique, in ons midden met onverflauwden ijver zich aan de zaak van den herbouw van België gewijd, en de resultaten van zijn studie en arbeid gaf hij reeds in den vorm van merkwaardige lezingen voor architecten- en andere kunstenaarsbijeenkomsten en in opstellen in tijdschriften. Met dit, thans bij Sijthoff verschenen boek nu toont Van der Swaelmen op schitterende wijze dit ontzaglijk onderwerp te beheerschen.

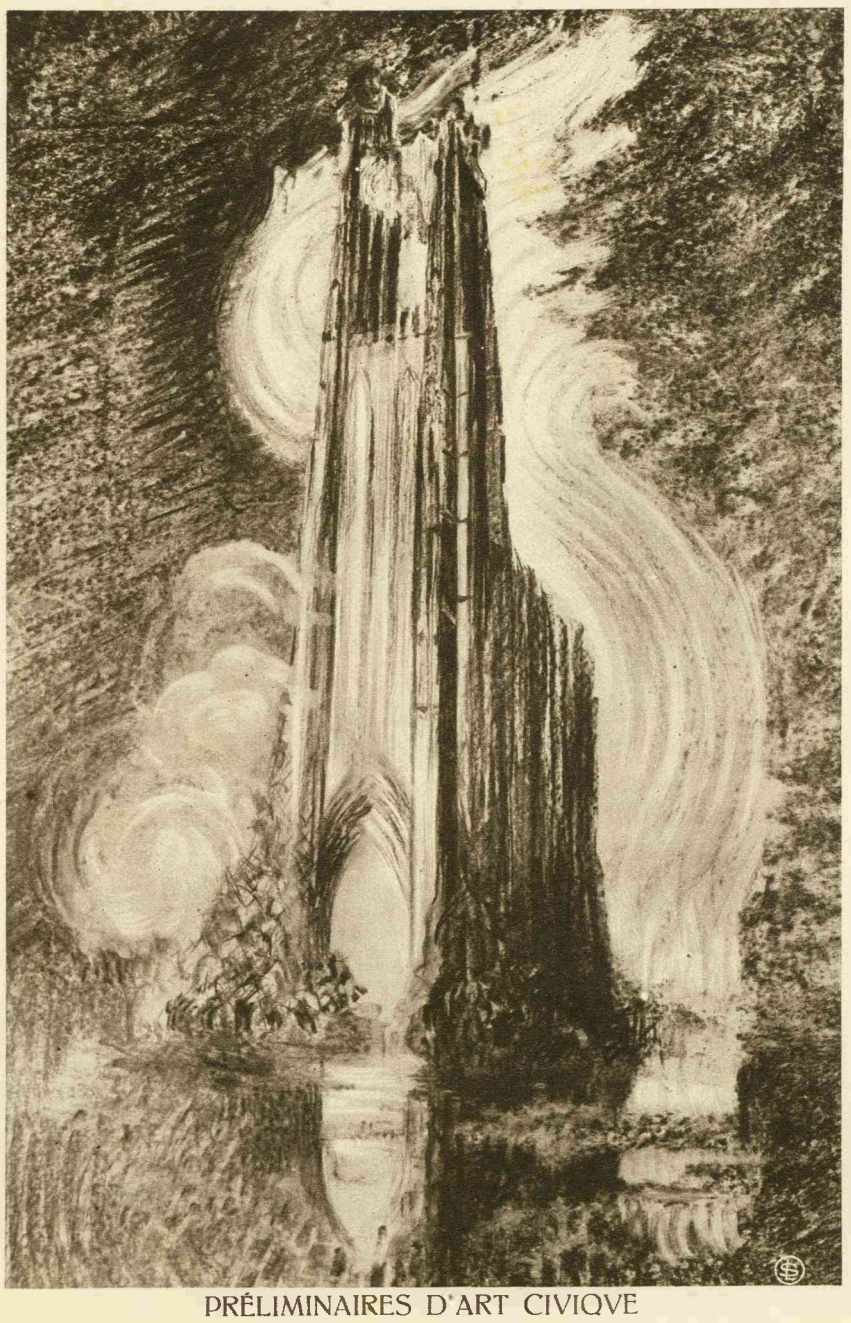
In deze bladzijden vindt men uiteengezet, wat nu eigenlijk wel de taak van de heropbouwers van het verwoeste land is, en wat trouwens in het algemeen de eischen van steden-aanleg naar de moderne begrippen zijn. Niemand onder hen, die maar eenigszins belang in dit even actueele als algemeene onderwerp stellen, mag verzuimen dit werk te lezen; en de weinigen, die de belangrijkheid van het onderwerp nog niet inzien, ook zij moeten de proef met dit boek eens nemen; het zal hen overtuigen door een rijkdom van kennis en inzichten, en door het gelijkelijk toepassen der eischen van de hedendaagsche practijk en het verlangen om daarnevens ook de onuitroeibare, eeuwige begeerte van het menschdom naar schoonheid te bevredigen.

In een korte inleiding behandelt Schrijver het begrip Gemeenschapskunst — de gezamenlijke toepassing aller kunsten: architectuur, beeldhouwkunst, schilderkunst en de vele nijverheidskunsten — en dan komt hij te spreken over het meest uitgebreide voorbeeld der gemeenschapskunst: de Stad. Een stad toch is eigenlijk een voorwerp van nijverheidskunst in den meest grootschen zin; het schoone en nuttige dienen bij haar totstandkoming in een juiste verhouding te worden toegepast, de maatstaf van het practische en die van het aesthetische moeten bij een stad al evenzeer kunnen worden aangelegd als bij het eenvoudigst voorwerp van toegepaste kunst. Verdergaand, wijst Schrijver er terecht op, dat de stad niet met een dood en afgewerkt geheel moet worden vergeleken, maar met een levend organisme, dat, steeds zich zelve verder volmakend, in zijn groei alle mogelijke vernieuwingen en aanvullingen weer in zich opnemen kan. Schrijver,

LOUIS VAN DER SWAELMEN.

gewend als tuin-, park-, en landschap-architect met machtige verhoudingen en ruimten te werken, is stellig de aangewezen man om het probleem van den nieuwen stedenbouw met helder inzicht en zakenkennis te behandelen en bij het publiek in te leiden.

PRÉLIMINAIRES D'ART CIVIQVE
MIS EN RELATION AVEC LE „CAS CLINIQVE" DE LA BELGIQVE
DOOR LOVIS VAN DER SWAELMEN

De stelselmatige ordening van de hoofdlijnen eener stad sluit schilderachtigheid van stadspartijen zeer zeker niet uit, zooals heel veel menschen tot nog toe meenen. En als voorbeeld om dit aan te toonen heeft Schrijver gekozen het totaalplan van de stad Amsterdam, dat streng regelmatig is opgezet, en nochtans een zoo mooie en overvloedige afwisseling van stadsgezichten biedt, dat men de weerga ervan in heel Europa wel tevergeefs zoeken zal.

In het eerste hoofdstuk wordt aangetoond, dat wat de eeuwen ons aan schoone gebouwen gelaten hebben, zooveel mogelijk in ongeschonden staat moet worden bewaard.

Maar — dit is het onderwerp van het tweede hoofdstuk — het dagelijksche leven gaat zijn machtigen gang, en stoort zich niet aan historie en bewaarde schatten van oude schoonheid; het verkeer heeft zijn eischen, en zulks in den laatsten tijd al zeer hevig doen gelden, juist in het binnenst der steden, waar de schoone oude huizen als edele herinneringen verrijzen, wordt meer en meer de behoefte aan een practische ruimten-verdeeling gevoeld, juist daár is het meest noodig een net van goede verkeersaderen. En dat conflict nu tusschen de noodzakelijkheid om het practische leven met wijde en gemakkelijke verkeerswegen te helpen, en anderzijds de schoone levende herinneringen aan het oude zooveel mogelijk te sparen, waar noodig te herstellen, en waar ze herbouwd moeten worden, hóe dat dan wel te geschieden heeft — ziedaar wat de inhoud van het derde hoofdstuk uitmaakt.

Maar behalve dit alles stelt de nieuwe stadsbouw nog een anderen eisch. En het is daarover dat het vierde hoofdstuk handelt. Het is de eisch, dat elke stad in zichzelve een aantal plekken van rust en verpoozing dient te bieden, en — begrijp me wel, goede lezers, daarmede wordt hier niet bedoeld gezellige koffiehuizen of pleizierig ingerichte bioscoopjes, niet zoozeer bonte tingeltangels, waar de moegewerkte dag-menschen rust en verpoozing van hun arbeid gaan zoeken, (zonder die daarom altijd te vinden,) neen, bedoeld wordt de ware rust, de waarachtige verpoozing, zooals de frissche buitenlucht en een omgeving van groen en natuurlijke genoegens die den stadsmensch kunnen verschaffen, bedoeld worden de groote vergaarplaatsen van licht, lucht en lieflijk geboomte en gewassen, die men openbare parken noemt, en welke door Schrijver zoo juist „les poumons", dat is „de longen" der stad geheeten worden. De steden breiden zich uit, mateloos. Hare donkere armen grijpen maar aldoor meer en grooter brokken af van het groene land om zich heen; de grenzenlooze vraatzucht naar grond voor straten en pleinen, dat is dus voor woningen voor de aldoor zich maar uitbreidende menigten van stedelingen, is niet te stillen. Maar die menschenmassa's omringen zich meer en meer met steenen en benemen zichzelven allengs alle lucht en licht en lieflijkheid van 't land, die menschen vervreemden dus van 't schoone, natuurlijke „buiten", daar het steeds verder en verder van hen af ligt.

Maar behoefte aan het genot van dat alles krijgen zij met den dag meer; hoe gejaagder en woester de polsslag van het groote-stads-leven, hoe meer afgemat zal de koortsachtig werkende mensch van zijn dagtaak zijn; hoe meer zal hij verlangen gevoelen naár en behoefte hebben aán de verrukkelijke lafenis-en-rust-verschaffende kalmte, aan de gezond- en krachtigmakende lucht der parken. Deze openbare parken dus in het stadsplan op logische en smaakvolle wijze aan te brengen zal van de taak van den ontwerper een niet te onderschatten deel uitmaken.

Het zou ons te ver voeren, zoo we nog dieper op den inhoud van dit werk wilden ingaan. Vermelden wij slechts nog, dat Schrijver in de hoofdstukken VI en VII het verband, dat het probleem van den stedenaanleg met de landelijke en nationale problemen houdt, ons aantoont. Schrijver betoogt, dat het niet slechts de huidige toestand van verwoesting is, welke België als het ware bestemt tot het proefterrein voor de nieuwe denkbeelden van zoo grootsche gemeenschapskunst; neen, zegt hij terecht, België is uit zichzelve, door zijn eigenaardig synthetisch karakter, de aangewezen plaats om zulk een schoon voorbeeld aan de wereld te vertoonen; immers België is door zijn aardrijkskundige ligging en samenstelling een soort staal, een saamvattend beeld van alle verschillende eigenaardigheden van West-Europa; vanaf den zeespiegel tot aan de lage gebergten aan den voet der Alpen loopend, is de oppervlakte van het land een beeld van verscheidenheid in karakter. In groote lijnen nu, — zoo kan men zeggen, — dient de wederopbouw van het verwoeste land rekening te houden met dit zoo wisselend karakter, met het rhythme en de kleur der landschappen; er zal een reeks van constructieve vormen moeten worden gevonden, welke met dat karakter in overeenstemming zijn. Dit geldt niet slechts voor den herbouw, maar tevens voor de uitbreiding der verschillende plaatsen, en zoo zal er tenslotte een zuiver en schoon geheel kunnen worden verkregen, zal het gansche land kunnen worden als een prachtig, eigen en echt erfdeel, geestelijk-wettig bezit voor het volk.

Voorwaar, een schitterende uiteenzetting van grootsche denkbeelden biedt dit werk van Van der Swaelmen. Na zijn reeds omvangrijken theoretischen en practischen arbeid, na de voortreffelijke parken en openbare wandelplaatsen door hem in zijn vaderland gemaakt, na de